

Entrevista a Joaquim Aloy

Visat núm. 16

(octubre 2013)

per Sara Serrano Valenzuela

Em trobo amb en Joaquim a les set de la tarda en una cafeteria del Passeig de Manresa, ben a prop de la taula del Casino que des del febrer ens recorda Joaquim Amat-Piniella assegut amb una tassa de cafè.

Joaquim Aloy (Manresa, 1956) és historiador i gestor cultural. Entre d'altres, s'ha dedicat a la recuperació de la figura d'Amat-Piniella a través del web que aplega testimonis, notícies i documents relacionats amb l'escriptor. També col·labora en la programació dels actes en commemoració del naixement d'Amat celebrats a la seva ciutat natal.

Amat col·labora a bastament en la vida intel·lectual manresana fins que arriba el moment de marxar. Però què passa exactament quan torna de Mauthausen?

Bé, quan torna de Mauthausen ja ni intenta venir a Manresa, car li hauria estat impossible de viure-hi i s'instal·la a Barcelona. Però, fins i tot, al cap de molts anys, concretament el 2 de gener de 1960, quan ve a Manresa perquè l'han convidat a signar els seus llibres, i mentre n'està signant a la plaça de Sant Domènec un falangista se li acosta i li diu que ha de marxar d'allà i el fan fora de mala manera. Imagina que tornes a la teva ciutat que has impulsat i has ajudat a aixecar culturalment i et fan fora! Devia ser horrible.

Com definiries la memòria de l'escriptor a Manresa? Tenint en compte la presència d'un escriptor com Amat-Piniella amb una obra cabdal en la literatura de camp de concentració a nivell europeu, què caldria replantejar-se a l'hora de reafirmar la figura a la ciutat d'origen?

És una autèntica llàstima que no sigui coneguda extensament ni la seva figura ni *K. L. Reich* perquè és un reflex de la història d'Europa i de fins on és capaç d'arribar la condició humana. És la història d'una lluita de la dignitat contra l'extermini nazi, i tot i ser-ne una víctima ell és capaç de sobreposar-se, ser objectiu —gens fàcil en aquest cas— i escriure aquesta gran vivència.

En general hi ha un desconeixement general, pel fet que valorem més els de fora que els de dins. Un país *normal* que estimi la seva cultura estudiaria la figura d'Amat-Piniella per totes bandes. El que passa aquí és que falla tothom. Els mitjans, per exemple, no han fet cap documental sobre una persona amb aquesta trajectòria. Els mitjans fallen. Falla la universitat. Falla l'ensenyament. I, naturalment, fallen les institucions.

Hi ha, però, alguns casos excepcionals com és el de dos instituts de Manresa (Pius Font i Quer i Lluís de Peguera) que han treballat a fons la figura de l'escriptor i que van anar a Mauthausen. Han muntat pàgines web, han editat vídeos, han escrit cartes a Amat-Piniella fins i tot. N'hi ha alguns

que ho han treballat molt i d'altres que han fet una mena de ruta *online* amb la trajectòria de l'escriptor. En definitiva, el centenari —que coordina magistralment Josep Alert— també ha servit perquè alguns es plantejessin què podien fer per reivindicar la figura d'Amat-Piniella, però encara hi ha molta feina a fer.

Una de les eines de reivindicació de l'autor ha estat l'exposició «Amat-Piniella: escriure contra el silenci». Com la va rebre el públic?

L'exposició, de la qual en som comissaris Josep Alert, Llorenç Capdevila, Àngels Fusté i jo, ha agradat molt perquè s'ha intentat plantejar d'una manera molt innovadora a l'hora de donar a conèixer la vida i l'obra d'Amat amb elements que et feien mantenir l'interès fins al final amb uns eixos de comú denominador —per exemple, els llibres, sempre presents, a cada etapa apareixen d'acord amb aquesta: durant la República, penjats i ben oberts, a Mauthausen, cremats, etcètera. Hi ha sempre un joc d'elements mantingut a les quatre etapes del muntatge.

Tot plegat amb la intenció d'evidenciar la trajectòria d'un home que viu el present d'una manera intensíssima i que dinamitza l'entorn cultural de la ciutat. Un home d'una cultura molt extensa, completament relacionat amb el que passa i connectat amb el món.

Com havia dit abans, en certa manera la seva vida és un reflex també de la història de Catalunya i fins i tot de la història d'Europa. Recordem que era secretari de l'alcalde, però també escriu crítica de cinema o funda la revista *Ara*. Un crack, realment. Per tant, ell segueix els esdeveniments culturals del moment però també els polítics. I a aquest home, se li'n va tot en orris quan arriba la guerra i l'exili. És algú que ho tenia tot per ser un gran home de cultura i finalment la Guerra Civil li canvia completament la vida. Torna derrotat i es troba una situació culturalment deserta i grisa, és a dir, res a veure amb els anys trenta.

De fet, hi ha dues exposicions: la gran, la de la vida d'Amat-Piniella que a partir del 15 d'octubre de 2013 es podrà veure al Museu d'Història de Catalunya, i una de més petita, dedicada explícitament a *K. L. Reich* amb fragments de la novel·la. El dissenyador —Estudis Jordi Mestres— va captar molt bé el que es demanava; estèticament va ser una proposta que ens va agradar molt i que ha arribat al públic.

Altres punts forts, a part de l'exposició, en la programació de la commemoració a Manresa del centenari del naixement de l'escriptor?

Hi ha d'altres actes importants dins del programa de la commemoració. D'una banda, la inauguració celebrada al Kursaal, el febrer, va ser molt emocionant, i s'ha fet també una representació teatral. De l'altra, Òmnium ha fet l'escultura, que penso que ha quedat molt bé, a més de ser una bona manera de fer memòria viva de l'escriptor. També sortiran publicats els articles d'Amat-Piniella dels anys trenta i una obra seva encara inèdita, *La clau de volta*.

I el centenari acabarà amb un esdeveniment que em penso que pot ser molt emotiu, es tracta del trasllat de les restes de l'escriptor a la seva ciutat. La voluntat és que sigui un acte amb un alt valor simbòlic per a un home que pràcticament va viure exiliat de la ciutat, ja que ara és com si hagués arribat finalment el moment de tornada. I ho fes amb tots els honors.

Per la seva trajectòria i la seva experiència vital, podríem dir que Amat-Piniella és un símbol?

Sí, és símbol de moltes coses. Amat és un reflex de l'eufòria dels anys trenta, d'una generació sencera, la generació sacrificada —també reflectida en part a l'exposició. És un símbol de compromís amb la seva ciutat i amb el seu país, un referent ètic notable amb uns ideals als quals és fidel fins al final, té clar quina és la seva Catalunya. I és sens dubte un símbol de l'exili, de la

deportació a Mauthausen i, concretament, de la deportació catalana i de les víctimes del franquisme. La prova d'això és que el 1946 ja té enllestit el manuscrit de *K. L. Reich* i no el podrà publicar fins al cap de disset anys.